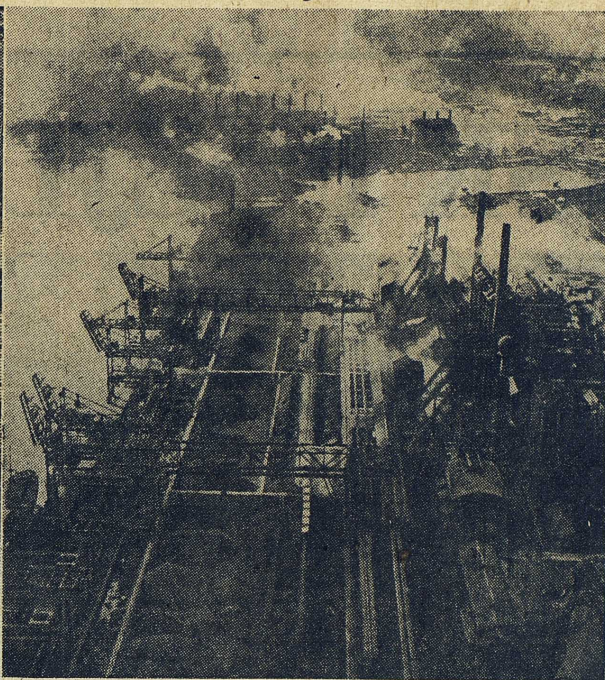

FOLKET OCH FÖRSÖRJNINGEN

Det gamla, oföränderliga Japan och det nya: den böjda ryggen i risfältets kanaler på våren och stålverkets sugnar och skorstenar.

ÅTMINSTONE UNDER ett femtital år har det varit vanligt att förklara Japan vara starkt överbefolkat och att i detta förhållande se landets väsentliga problem. Japan måste importera livsmedel och råvaror, det måste försörja sin växande befolkning genom en industri som med billig arbetskraft förädlar dessa råvaror och säljer en stor del av sina produkter till andra länder — det har varit kärnan i de ekonomiska resonemangen om Japan. Från denna uppfattning har steget inte varit långt till ett rättfärdigande av nationalism och erövringar på materiell grundval: Japan behöver områden inom vilka det med säkerhet kan få de nödvändiga livsmedlen och råvarorna och avsättning för den industriella produktionen, alltså kolonier. Hela den japanska politiken, den inre likaväl som den yttre, från 1890-talet till 1945, har bestämts eller åtminstone influerats av den synpunkten. För Japan var det ännu naturligare än för Tyskland och Italien att på 1930-talet anamma den marxistiskt färgade expansionism som talade om folk utan rum, om de proletära nationernas ofrånkomliga kamp mot de mätta och rika för att få en plats i solen. Nu är det japanska imperiet förintat. Enligt de föreställningar som ekonomiskt motiverade utvidgningspolitiken — och som ofta framfördes även av vetenskaps-

män och politiker utanför Japan — skulle det japanska folket efter dessa förluster leva i elände, på en ännu lägre standard än tidigare. I själva verket företer produktionen en väldig stegring, och standarden har aldrig varit så hög. Hur kan detta förklaras? Var de gamla teorierna helt oriktiga? Har nya faktorer, förut okända och oanade, tillkommit? Är de goda konjunkturerna tillfälliga, döljer de den väsentliga och permanenta tendensen? Sanningen torde ligga i ett, med vissa reservationer, jakande svar på dessa tre frågor.

Med hänsyn till folkökningen och befolkningens täthet har teorin om överbefolkning länge varit förstäelig och är det efter kriget än mer än förr. Efter att ha varit stabil under århundraden steg Japans befolkning 1860—1940 från 30 till över 70 miljoner. Ökningen har sedan fortsatt med över en miljon om året, och befolkningen uppskattas nu till drygt 90 miljoner. Detta innebär att Japan är och länge varit ett av världens tätast befolkade länder, med (1953) 235 invånare per kvadratkilometer mot 17 i Sverige, 100 i Danmark och 294 i England.

Den årliga befolkningstillväxten har under årtonden varit någorlunda konstant, 10—15 promille; efter andra världskriget steg den 1947—1949 till över 20 promille.

men har sedan sjunkit till 14, 1952 och 12,5 1953. Födelse-talet har emellertid under senare år starkt gått nedåt, från 30 till 35 promille till något över 20; att befolkningsökningen förblivit konstant beror på att dödligheten starkt gått tillbaka. Det beräknas att befolkningen om 15-20 år skall nå ett maximum med 105-110 miljoner och att den sedan skall bli stabil eller gå tillbaka. Dessa beräkningar är likväl osäkra; de utgår från lika förenklade antaganden som var vanliga i svenska befolkningsprognoser för tjuu år sedan och tar inte hänsyn till förändringarna i de reproduktiva åldersgruppernas storlek.

Men det torde stå fast att den japanska befolkningsökningen är i snabbt och varaktigt avtagande. I intet annat land i världen är statsmakterna så bestämt inriktade på att begränsa befolkningens tillväxt som i Japan efter andra världskriget; fruktan för en överbefolkning behärskar alla partier och regeringar. Främst verkar man för att popularisera åtgärder för födelsekontroll; kliniker runt om i landet ger råd och anvisningar och utdelar gratis preventivmedel (att verksamheten i regel handhas av barnmorskorna minskar möjligen dess effektivitet). Ännu anses endast ett mindretal tillämpa födelsekontroll — enligt en undersökning av år 1954 37 procent av de gifta i städerna och 30 procent av de landsbygden — men det påstås att dessa metoder snabbt vinner terräng. Ett annat medel mot folkökningen är den lagsättning som medger abort på ekonomiska likaväl som på medicinska grunder. Under de senaste åren har antalet legala aborter överstigit en miljon om året, mer än hälften av antalet levande födda. Likväl anses illegala aborter vara ytterst vanliga, kanske lika många som de legala aborterna. Japansk teori och praktik hämmas på detta område föga av religiösa och moraliska föreställningar och kontrasterar skarpt mot situationen i andra asiatiska länder med snabb folkökning, såsom Kina, Indien, Ceylon och Filippinerna.

Tendensen till minskad frukt-samhet har emellertid ännu icke i nämnvärd grad bidragit till lösningen av Japans befolkningsproblemet. Att detta problem är svårt beror inte bara på befolknings-

tätheten, utan än mer på de begränsade naturtillgångarna. Endast en sjundedel av arealen är odlingsbar jord. Tillgången på järnmalm och olja är liten, de icke obetydliga kolfyndigheterna är svåra att utnyttja. Det är gott om skog (60 procent av arealen) och om vattenkraft från de många små floderna. Att ekonomin så väsentligt inriktats på förädling och försäljning av importerade råvaror (metall, bomull) är därför naturligt. "Exportera eller dö" har varit ett motto som gällt Japan i exceptionellt hög grad — men vars betydelse likafullt överdrivits i politikens koncentration på handel och koloniala koncessioner och förvärv.

Japans nationalinkomst beräknas för år 1955 till 100 miljarder kronor. Det är — också om exakta jämförelser på grund av statistikens tydliga brister icke kan göras — litet i jämförelse med Västeuropa och Amerika (Sveriges nationalinkomst är 50 miljarder med mindre än tio procent av Japans befolkning), men vida mer än i flertalet asiatiska länder. Och denna inkomst innebär en betydande stegring i relation till före kriget, även om hänsyn tas till befolkningsstillväxten. Den genomsnittliga inkomsten var år 1955 säkert 10 procent högre än 1934-1936, de år med vilka jämförelser brukar göras. Handelsomsättningen på omkring 20 miljarder de senaste åren (något högre än den svenska) har emellertid varit avsevärt mindre i realvärden — och än mer i del av produktionen — än före kriget; importen har med betydande summor överstigit exporten.

Förklaringen till denna relativt goda situation — särskilt med tanke på att produktionen sjönk katastrofalt under krigsåren — ligger i en rad skilda faktorer, som här blott kan antydvas. Jordbruket, som jämte fisket sysselsätter 40-45 procent av befolkningen, har ytterligare intensifierats, så att man på samma areal vinner en ökad produktion; mekanisering har härvid spelat någon roll, men den är på de små japanska jordlapparna av begränsad vikt, och en i andra hänseenden mera rationell skötsel är huvudsaken. Ett skäl till jordbrukets förbättring — liksom till boskapskötselns mycket avsevärda uppsving — är sannolikt den stora jordreformen under ockupationen. Jordbrukarna har betydligt högre levnadsstandard än före kriget; deras inköp av konsumtionsvaror har ökat med 40 procent, och denna stegrade köpkraft möjliggör att mera industriprodukter säljs inom landet. Liksom före kriget måste 20 procent av livsmedlen importeras för att täcka försörjningen.

Den industriella produktionen beräknas under samma tid ha ökat med 75 procent. Dess struktur har samtidigt väsentligt förändrats: man använder i större utsträckning inhemska råvaror och säljer en större del av tillverkningsprodukterna på hemmamarknaden. Nya metoder att utvinna kol, nya anläggningar för erhållande av vattenkraft har minskat beroendet av utlandet. Andra exempel på förändringen är att den kemiska industrin alltmer brukar inhemska råvaror, att järnfyndigheterna utnyttjas mera rationellt, att träd som förut ansågs oanvändbara för tillverkning av pappersmassa nu enligt nya metoder kan begagnas för ändamålet. Den tidigare helt dominerande exportgrenen, textilindustrin, har gått tillbaka som exportnäring, och dess produkter säljs alltmera inom landet; av bomullsprodukterna exporterades förr 70 procent, nu 40 procent. Industriarbetarna har endast obetydligt högre reallöner, men förbättringen av deras läge genom socialpolitik har varit avsevärd.

Handelsinriktning har väsentligt förändrats. Före kriget gick 64 procent av exporten och 53 procent av importen på Asien; motsvarande siffror 1954 är 49 och 31 procent. Den kinesiska handeln, förr 18 procent av exporten och 10 av importen, har smulnit samman till en obetydlighet. Den ojämförligt största delen av importen kommer från Nordamerika, 46 procent (varav USA 35 procent) mot 25 procent före kriget. Att öka handeln på Kina är en framträdande politisk paroll, men det beräknas att den kinesiska marknaden under inga förhållanden kan bli så viktig som före kriget, och någon för Japans ekonomi avgörande sak kan aldrig ett återupplivande av dessa handelsförbindelser bli; en rejäl sänkning av de amerikanska tullarna är rent ekonomiskt sett ett önskemål av minst lika stor vikt.

Faktorer som kan sägas vara mera tillfälliga och slumpmässiga har givit Japan stora inkomster utanför den direkta exporten. Så

de amerikanska tillskotten på några miljarder kronor om året under ockupationstiden, den väldiga produktionen för amerikansk räkning under Koreakriget, de i Japan stationerade amerikanska styrkor-nas inköp. Här ligger den marginal som efter all sannolikhet behövs för att produktion och standard kunnat stiga efter kriget.

Något försök att bedöma läget och utsikterna skall jag självfallet inte göra, allra helst som olika tolkningar, prognoser och försåg framförs av den ekonomiska sakkunskapen. En meningsskiljaktighet som anknuter till hela den ekonomiskt-politiska utvecklingen bör emellertid understrykas. Den ordinarie uppfattningen lär vara att en stark ökning av handeln och särskilt av exporten är nödvändig eller önskvärd. Men särskilt bland socialdemokratiska ekonomer möter ofta åsikten att en sådan ökning kan leda till utrikes-politiska svårigheter och framför allt stimulera en imperialism av förkrigstidens och krigstidens typ. Japan får inte se som huvudmål att öka sin handel, säger man på dessa håll; genom mera effektivt utnyttjande av inhemska möjligheter och genom rationell planering kan Japan utan en sådan ökning göra stora framsteg i produktion och levnadsvillkor.

HERBERT TINGSTEN

"Japans framtidsperspektiv", slut-artikeln i Herbert Tingstens serie, kommer i början av nästa vecka. Tidigare artiklar har varit införda 7, 8, 12, 17, 19, 22, 26, 28 och 30 juni samt 6, 7, 10, 12 och 26 juli.